

Innst. 401 S

(2010–2011)

Innstilling til Stortinget fra energi- og miljøkomiteen

Dokument 8:129 S (2010–2011)

Innstilling fra energi- og miljøkomiteen om representantforslag fra stortingsrepresentantene Ketil Solvik-Olsen, Henning Skumsvoll, Oskar J. Grimstad og Ib Thomsen om en gjennomgang av kulturminnepolitikken

Til Stortinget

Sammendrag

Følgende forslag fremmes i dokumentet:

«Stortinget ber regjeringen legge frem en stortingsmelding om kulturminnepolitikken.»

Komiteens merknader

Komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Bendiks H. Arnesen, Marianne Marthinsen, Tor-Arne Strøm, Torstein Rudihagen og Eirin Sund, fra Fremskrittspartiet, Oskar J. Grimstad, Ketil Solvik-Olsen og Tor Sigbjørn Utsogn, fra Høyre, Nikolai Astrup, Bjørn Lødemel og Siri A. Meling, fra Sosialistisk Venstreparti, Snorre Serigstad Valen, fra Senterpartiet, lederen Erling Sande, og fra Kristelig Folkeparti, Line Henriette Hjemdal, mener kulturminner representerer store verdier både for den enkelte og for samfunnet. Det er derfor viktig å sikre at mangfoldet av kulturminner og kulturmiljøer gir grunnlag for kunnskap, opplevelse og verdiskaping.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstre-

parti og Senterpartiet, vil bemerke at regjeringen har satt inn ressurser for å snu en negativ trend i forhold til vedlikehold av fredede og verneverdige kulturminner og kulturmiljøer. Flertallet viser til at budsjettene har økt de senere årene. Dette har vært viktige bidrag for at det kan bli mulig å nå de nasjonale miljømålene i 2020. Arbeidet med å nå de nasjonale miljømålene innen 2020 er organisert i ti konkrete bevaringsprogrammer.

Komiteen viser til at dagens kulturminnepolitikk har sitt fundament i St.meld. nr. 16 (2004–2005) Leve med kulturminner. Forslagene i meldingen fikk bred oppslutning fra samtlige partier. Stortinget ba samtidig regjeringen styrke grunnkapitalen i Norsk Kulturminnefond til 1,4 mrd. kroner i den kommende stortingsperioden (2005–2009).

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti, Senterpartiet og Kristelig Folkeparti, viser til brev fra statsråd Erik Solheim til komiteen (vedlagt), datert 11. mai 2011, hvor det vises til behandlingen av Riksrevisjonens rapport 7. desember 2009 i Stortinget. Statsråden pekte i stortingsdebatten på at det på det tidspunktet allerede var gått 10 mnd. siden Riksrevisjonen avsluttet sin datainnsamling. Statsråden påpekte videre at i forhold til flere av de temaene komitéinnstillingen viste til, var departementet allerede godt i gang med å planlegge tiltak for å følge opp disse temaene. Statsråden understreket at han ville komme tilbake til Stortinget med et nærmere opplegg for oppfølging av Riksrevisjonens rapport på et senere tidspunkt.

Flertallet har videre merket seg at statsråd Erik Solheim i sitt brev til komiteen av 11. mai 2011, sier at han på et senere tidspunkt vil komme tilbake

til spørsmålet om dette, og om det skal skje gjennom en egen stortingsmelding eller på annen egnet måte.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Høyre og Kristelig Folkeparti viser til at eiere av kulturminner forvalter en viktig del av vår felles kulturarv. Gjennom generasjoner har familier, enkeltpersoner og lag tatt vare på byggverk og anlegg, som i dag er en del av vår kulturarv. Disse medlemmer mener at stolte, engasjerte og aktive eiere av kulturminner er kulturminnevernets viktigste aktivum. Disse medlemmer mener bl.a. at kulturminneloven burde vært utformet med et rettighetselement som åpner for å gi eieren økonomisk kompensasjon og incitament i forhold til eventuelle tap vedkommende lider ved at eiendommen fredes, og for de byrder en eventuelt pålegges gjennom økte krav til vedlikehold og skjøtsel.

Disse medlemmer ser også at Riksrevisjonens rapport understreker behovet for en samlet vurdering av kulturminnepolitikken gjennom en melding – for å bøte på de forhold som bl.a. denne rapporten peker på.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet viser til at hovedparolene til Forbundet KYSTEN er «vern gjennom bruk», noe som gjennomsyrrer organisasjonens holdning til kulturminnevern. Disse medlemmer er kjent med at Forbundet arbeider på flere plan i sitt kulturminnevern. På det lokale plan er innsatsen ofte rettet mot konkrete restaureringsprosjekt, som f.eks. restaurering av gamle fartøyer eller bevaring av verneverdige bygninger gjennom dugnadsarbeid. Taubåten Vulcanus har hjemmehavn i Bergen, og laget er Vulcanus Taubåtkompani, lagets hovedformål er å sikre, vedlikeholde, drift og holde T/B Vulcanus sertifisert som taubåt. Disse medlemmer viser til at alt arbeidet gjøres etter antikvariske prinsipper, og at båten skal

tilbakeføres og holdes i mest mulig original stand. Det gjelder utvendig, som innvendig.

Det arbeides også for å få økt bevilgningene til fartøyvern. Disse medlemmer viser til at kystkulturen er truet, og at kystkulturen i lang tid har hatt en stemoderlig behandling innen kulturminnevernet. Verneverdige farkoster forfaller eller senkes, sjøhus og kaier rives, kystsamfunn utarmes og fraflyttes, tradisjonelle næringer og leveformer forsvinner, landskaper og miljøer forslummes, holdninger brytes ned. Hver dag ødelegges litt av historien om menneskers liv på norskekysten.

Disse medlemmer viser òg til at flertallsregjeringa i den andre Soria Moria-erklæringa lover – «å forbedre kulturminneforvaltningen i tråd med Riksrevisjonens forvaltningsrevisjon».

Komiteens medlemmer fra Høyre viser til Dokument 8:110 S (2010–2011) representantforslag fra stortingsrepresentantene Gunnar Gundersen, Bjørn Lødemel, Siri A. Meling, Olemic Thommessen og Ingjerd Schou om tiltak for å bedre mulighetene til å ta vare på fredede bygninger.

Komiteens tilråding

Komiteen har for øvrig ingen merknader, viser til representantforslaget og råar Stortinget til å gjøre slikt

vedtak:

Dokument 8:129 S (2010–2011) – representantforslag fra stortingsrepresentantene Ketil Solvik-Olsen, Henning Skumsvoll, Oskar J. Grimstad og Ib Thomsen om en gjennomgang av kulturminnepolitikken – vedlegges protokollen.

Oslo, i energi- og miljøkomiteen, den 6. juni 2011

Erling Sande

leder

Tor-Arne Strøm

ordfører

Vedlegg

Brev fra Miljøverndepartementet v/statsråden til energi- og miljøkomiteen, datert 11. mai 2011

Vedr. Representantforslag 129 S (2010-2011)

Jeg viser til brev datert 15. april 2011, der Energi- og miljøkomiteen oversender forslag fra stortingsrepresentantene Ketil Solvik Olsen, Henning Skumvoll, Oskar J. Grimstad og Ib Thomsen om en gjennomgang av kulturminnepolitikken.

Sammenfattet er forslaget begrunnet i bekymring for hvordan de allerede vedtatte målene skal nås, for rammebetingelsene for eiere av fredete bygninger, for vedlikeholdsetterlepet samt at de mener det kan være interessant å se på "nye" områder for kulturminnevern, eksemplifisert med Norges historie som fiskerinasjon. Representantene fremmer følgende forslag:

"Stortinget ber regjeringen legge frem en stortingsmelding om kulturminnepolitikken."

Dagens kulturminnepolitikk har sitt fundament i St.meld. nr. 16 (2004-2005) *Leve med kulturminner*, som ble fremmet i statsråd 25. februar 2005 og behandlet i Stortinget 8. juni samme år. Forslagene i meldingen fikk bred oppslutning fra samtlige partier. Stortinget ba samtidig Regjeringen styrke grunnkapitalen i Norsk kulturminnefond til 1,4 mrd i den kommende stortingsperioden (2005-2009).

Meldingen har som overordnet mål å sikre kulturhistoriske verdier i samfunnsutviklingen gjennom å se på kulturminner som ressurser. Denne kulturminnepolitikken dreier seg i hovedsak om å sette i stand og holde ved like kulturminner, og om å ta dem i bruk til opplevelse, kunnskap og verdiskaping. Måloppnåelsen for St.meld. nr. 16 (2004-2005) er 2020.

Meldingen foreslo i hovedsak en videreføring av de nasjonale miljømålene. Det å fremme verdiskaping med grunnlag i kulturminner ble tydeliggjort i målformuleringen, og målet om å sette alle fredete bygninger i stand opp til ordinært vedlikeholdsnivå ble forskjøvet fra 2010 til 2020.

For å nå målene ble det i meldingen foreslått en opptrappingsplan for å øke tilskuddene til sikring, istandsetting og vedlikehold av fredete kulturminner med 175 mill kr ut over nivået i statsbudsjettet for 2005, som da var på ca 138 mill kr. Opptrappingsplanen bygger på Riksantikvarens behovsanalyse. Denne er basert på best mulig tilgjengelige modeller og metoder for gjennomføring av denne typen beregninger. Meldingen forutsatte at den optimale opptrappingsperioden ville være fire år.

Det ble samtidig foreslått å etablere et eget verdiskapingsprogram for å stimulere til at kulturminner blir tatt i bruk i utviklingen av næringsliv og lokalsamfunn, med særlig vekt på kystsonen.

I St.meld. nr. 26 (2006-2007) *Regjeringens miljøpolitikk og rikets miljøtilstand*, som ble lagt fram 4. mai 2007, er ambisjonene i St.meld. nr. 16 opprettholdt og videreført, og oppfølgingen er operasjonalisert videre.

De nasjonale målene skal nåes gjennom ti konkrete bevaringsprogram:

1. Fredede kulturminner i privat eie
2. Samiske kulturminner
3. Stavkirkene
4. Verdensarven
5. Tekniske og industrielle kulturminner
6. Brannsikring av historisk trebebyggelse
7. Fartøy
8. Ruiner
9. Bergkunst
10. Utvalgte arkeologiske kulturminner

Dette er del av strategien for oppfølging og måloppnåelse fram mot 2020.

Oppfølgingen av St.meld. nr. 16 (2004-2005) Leve med kulturminner

Etter behandlingen har Miljøverndepartementet utarbeidet en overordnet og dynamisk plan som har vært lagt til grunn for oppfølging av St.meld. nr. 16(2004-2005). Viktige tiltak i oppfølgingen har vært:

- Økt innsats og tydelige prioriteringer i arbeidet med istandsetting og vedlikehold av fredete kulturminner og kulturmiljøer
- Bedre rammebetingelser for private eiere av fredete kulturminner
- Gjennomføring av et eget verdiskapingsprogram basert på kulturhistoriske verdier
- Etablerings av et nasjonalt kunnskapsnettverk for kulturhistoriske eiendommer, i samarbeid med byggebransjen
- Kompensasjon for utgifter til arkeologiske arbeider ved gjennomføring av mindre, private tiltak
- Registeroppbygging, bedre styringsdata

Jeg finner det hensiktsmessig å utdype noe om de mest sentrale tiltakene som er gjort for å følge opp

kulturminnepolitikken etter Stortingets behandling i juni 2005:

Tilstandsgjennomgang av fredete bygninger

For å få et sikrere grunnlag for beregning av de økonomiske behovene knyttet til istandsetting og vedlikehold, og for å kunne gjøre de riktige prioriteringene innenfor gjeldende budsjetttrammer, ble det iverksatt en landsdekkende tilstandsgjennomgang av samtlige ferdete bygninger i privat eie. Denne ble slutført 2010 og vil, sammen med erfaringene fra gjennomførte istandsettingsprosjekter, danne grunnlaget for rekalkulering av estimatene i behovsanalysen.

Styrket dialog med private eiere av fredete bygninger

For å styrke dialogen og samarbeidet mellom private eiere av fredete bygninger og kulturminnemyndighetene er det iverksatt en gjennomgåelse av samtlige fredninger fra før 1979, dvs. eldre enn den nåværende kulturminneloven. Et viktig formål med den systematiske gjennomgåelsen er å legge grunnlaget for en løpende kontakt med eierne, avklare innholdet i fredningsvedtakene, tydeliggjøre mulighetsrommet for eiernes bruk av bygningene mv.

Verdiskapingsprogrammet

Et eget verdiskapingsprogram for kulturminnefeltet med i alt 11 pilotprosjekter fordelt over hele landet ble etablert i 2006 og avsluttet i 2010. Det er gjennomført en ekstern evaluering av programmet, og arbeidet med å sammenfatte erfaringene pågår nå i 2011. Dette vil utgjøre viktig erfaringsmateriale for utformingen av en overordnet verdiskapingsstrategi for hele kulturminnefeltet.

Kulturhistorisk kunnskapsnettverk "Bygg og Bevar"

I samarbeid med Byggenæringens Landsforening (BNL) har Miljøverndepartementet etablert en nettportal. Hensikten er å sikre eiere av kulturhistorisk verdifulle bygninger god og kvalitetssikret gratis informasjon om vedlikehold, istandsetting, metode- og materialbruk, håndverkere med spesialkompetanse osv og å skape en arena for erfaringsutveksling mellom ulike aktører. Sekretariatet er lagt til Byggenæringens Landsforening. Nettportalen ble offisielt åpnet i oktober 2010 og er fremdeles under utvikling.

Kompensasjon til private for utgifter til arkeologiske arbeider

Etter kulturminneloven er tiltakshaver pliktig til å dekke utgifter til nødvendige arkeologiske arbeider, dvs. registreringer, sikringstiltak og utgravninger, i

forbindelse med gjennomføring av et tiltak. Loven har unntaksbestemmelse som kan komme til anvendelse ved gjennomføringen av mindre, private tiltak. Forvaltningspraksis er etter 2005 lagt om slik at staten som en hovedregel dekker alle utgifter til arkeologiske arbeider ved gjennomføringen av mindre, private tiltak. Denne omleggingen av praksis har hatt stor betydning for forholdet mellom enkeltpersoner og kulturminnemyndighetene.

Oppfølging av Riksrevisjonens forvaltningsrevisjon

Riksrevisjonen gjennomførte i perioden januar 2008 – februar 2009 en forvaltningsrevisjon av Miljøverndepartementets oppfølging av St.meld. nr 16(2004-2005). Den vurderer oppfølging, virkemidler og måloppnåelse. Undersøkelsen er avgrenset til fredete og verneverdige bygninger, men den tar for seg alle de tre nasjonale målene.. (Dok 3:9 (2008-2009) *Riksrevisjonens undersøkelse av korleis Miljøverndepartementet varetek det nasjonale ansvaret sitt for freda og verneverdige bygningar.*)

De tre målene, kulturminneforvaltningen samt samisk fredete bygninger er vurdert i hvert sitt kapittel. De funnene Riksrevisjonen har gjort, trekker fram en del svakheter og risikoelementer i virkemiddelapparatet knyttet til administrative, juridiske og økonomiske virkemidler i forhold til måloppnåelse for fredete og verneverdige bygninger. De budsjettmessige forutsetningene er ikke gjort til gjenstand for egne vurderinger, ut over å vise til at de økonomiske virkemidlene på langt nær dekker de presenterte behovene for å nå de tre nasjonale miljømålene.

Riksrevisjonen trekker fram følgende hovedrisikoelementer:

- Manglende og dårlige styringsdata og fagdatabaser, særlig knyttet til verneverdige bygninger,
 - svakheter i rolleutøvelse og virkemiddelbruk på regionalt nivå,
 - svakheter knyttet til samisk kulturminneforvaltning,
 - for dårlig representativitet på fredningslisten,
- Dok 3:9 (2008-2009) ble behandlet i Stortinget 7. desember 2009.

Som jeg også har understreket i mitt svar til Riksrevisjonen, mener jeg at rapporten kom på et hensiktsmessig tidspunkt i forhold til at departementet i St.meld. nr. 26 (2006-2007) *Regjeringens miljøpolitikk og rikets miljøtilstand*, hadde satt 2009 som et første milepælår for å vurdere oppfølgingen av tiltakene i St.meld. nr. 16 (2004-2005). Riksrevisjonens funn per januar 2009 har dannet et viktig fundament for det videre arbeidet. Jeg pekte videre på et mer generelt grunnlag på at departementet fant det positivt at undersøkelsen kom såpass tidlig i prosessen

fram mot måloppnåelse i 2020. Dette fordi det muligjgør å sette inn tiltak som kan fange opp risikoelementer og korrigere kursen på et tidlig nok stadium.

Jeg viser til den oppsummeringen jeg har gitt over av oppfølgingen av St.meld. nr. 16 (2004-2005). Som en oppfølging av Riksrevisjonens rapport har Miljøverndepartementet videreutviklet den planen som departementet hadde utarbeidet før Riksrevisjonen la fram sin rapport, slik at planen fanger opp risikoelementene fra undersøkelsen. Disse tilpasningene inngår i det jeg har redegjort for over.

Kunnskapsløftet for kulturminneforvaltningen 2011-2015

Jeg vil likevel kort trekke fram den overordnede oppfølgingen av Riksrevisjonens rapport, som departementet har kalt *”Kunnskapsløftet for kulturminneforvaltningen 2011-2015”*.

Gjennom *”Kunnskapsløftet for kulturminneforvaltningen 2011-2015”* skal det utvikles et forvaltnings- og saksbehandlingssystem for framtiden, der digitale verktøy brukes til å standardisere og forenkle arbeidsprosesser på tvers av forvaltningsnivåene. Forvaltningssystemet omfatter både fredete kulturminner av nasjonal verdi og lokale kulturminner av regional og lokal verdi. Gjennom satsingen skal arbeidet med registrering av samiske kulturminner styrkes. Satsingen har også en rekke tiltak rettet mot kommunene.

Satsingen består av sju delprosjekter, som samlet skal bygge opp et robust, fleksibelt og brukervennlig system for saksbehandling og rapportering som skal gi kulturminnemyndighetene gode styringsdata og

styrke kompetansen i kommunene. Delprosjektene er:

1. Oppgradering av programvaren og strukturen i kulturminnebasen Askeladden
2. Etablering av en digital kulturminneportal
3. Utvikling av standard databaseverktøy for lokale registreringer av verneverdige kulturminner
4. Utvikling av system for lokal registrering og verdisetting av verneverdige kulturminner
5. Etablering av et miljøovervåkingsprogram for verneverdige kulturminner
6. Styrking av kommunal kompetanse
7. Registrering av automatisk fredete samiske bygninger

Tilbakemelding til Stortinget

Ved behandlingen av Riksrevisjonens rapport 7. desember 2009 pekte jeg på at det på dette tidspunkt allerede var gått ti måneder siden Riksrevisjonen avsluttet sin datainnsamling. Jeg sa at i forhold til flere av de temaene komiteen hadde merknader til, var departementet allerede godt i gang med å planlegge tiltak for å følge dette opp. Og jeg understreket at jeg ville komme tilbake til Stortinget med et nærmere opplegg for oppfølging av Riksrevisjonens rapport på et senere tidspunkt.

Dette er en lovnad jeg selvsagt har tenkt å holde, og jeg vil på et senere tidspunkt komme tilbake til spørsmålet om dette skal skje gjennom en egen stortingsmelding eller på annen egnet måte.

Med hilsen
Erik Solheim

